

Aleksander Spyra

Jeden, dwa, trzy dni w Pszczynie

i na Ziemi Pszczyńskiej

przewodnik praktyczny

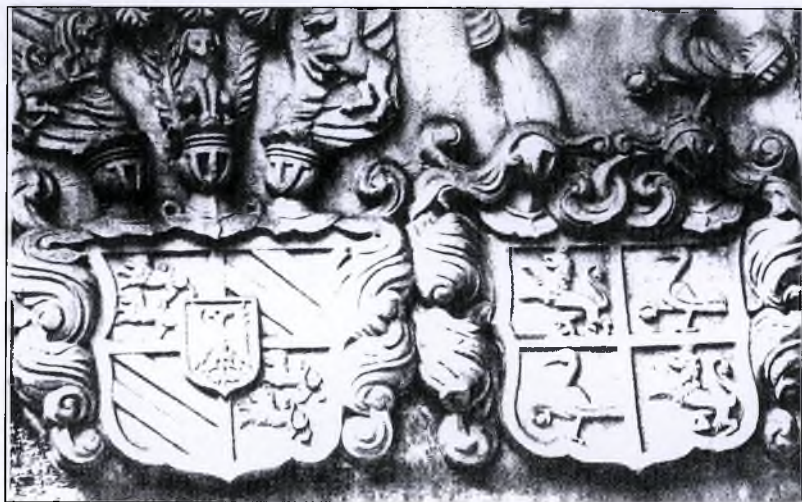
913 (438)
52

Jeden, dwa, trzy
dni w Pszczynie

---

i na Ziemi Pszczyńskiej

Herby książąt pszczyńskich nad
wejściem do Bramy Wybrańców

na stronie 1 – flaga miejska
Pszczyny powiewa nad ratuszem

na stronie 3 – fragment tryptyku
ołtarzowego w drewnianym
kościółce w Ćwiklicach

Aleksander Spyra

Jeden, dwa, trzy dni w Pszczynie

i na Ziemi Pszczyńskiej

przewodnik praktyczny

Pszczyna, 2004

Wydawca

Towarzystwo Miłośników Ziemi Pszczyńskiej
przy pomocy finansowej Urzędu Miasta w Pszczynie

Koncepcja i tekst

Aleksander Spyra

Zdjęcia

Alojzy Cieszko, I. Smolarek, B. Weber, T. Kuliga, S. Pieprzyk,
A. Spyra, M. Brewko, J. Gałaszek, archiwum.

Skład i łamanie

Zdzisław Spyra

ISBN: 83-920435-1-0

913(438)5610z

110673

913(438)(036)56

Drukowano w Artystycznej Oficynie Drukarskiej A. i Z. Spyrów
Pszczyna, Piastowska 26, tel./fax (0-32) 210 22 13
e-mail: rosomak@klub.chip.pl

Widok na Pszczynę z lotu ptaka.

Fot. I. Smolarek

Jak sprecyzować pojęcie „Ziemia Pszczyńska”? Wielowiekowe krystalizowanie się tej nazwy to wynik nawarstwiania się pojęć etnicznych, historycznych, a nawet politycznych.

Zacząło się wszystko od pierwszej w dziejach „Pani na Pszczynie”, krewnej polskiego króla Władysława Jagiełły, córki litewskiego księcia i księżniczki riazańskiej która przeszła z prawosławia na katolicyzm. Mowa o Helenie Korybutównie, wychowanej na dworze króla Jagiełły w Krakowie, wydanej za żonę za księcia raciborskiego Jana II. Prawdopodobnie ślub odbył się w drewnianym kościółku świętej Jadwigi w Pszczynie w 1407 roku. Ta data jest więc hi-

storycznym początkiem dziejów Ziemi Pszczyńskiej, bowiem w umowie małżeńskiej książę Jan zapisał Helenie jako oprawę wdowią miasto Pszczynę, Mikołów i Bieruń oraz okoliczne wsie. Wraz ze śmiercią Jana w 1424 roku księżna stała się suwerenną panią na Pszczynie.

Od tamtego momentu Ziemia Pszczyńska, która z czasem podniesiona została do godności księstwa, funkcjonowała w określonych granicach. Mimo nieznacznych zmian zachowały one swój zasadniczy zarys przez setki lat.

Ziemia Pszczyńska to także wyodrębniony region o charakterze etnicznym. W ciągu wielu wieków ukształtowała się tutaj charakterystyczna, wyrosła z plemienia Gołęźców kul-

Barokowy portal kamienicy „Pod okiem Opatrzności” przy ul. Ratuszowej z 1748 roku.

Fot. B. Weber

tura ludowa. Granica geograficzna najbardziej naturalna, to rzeka Wisła, która ogranicza region od wschodu i południa. Na północy szumiały wielkie obszary puszczy pszczyńskiej i tylko granica zachodnia nie była nigdy ściśle oznaczona.

Na określony region etniczny nałożył się obszar własnościowy panów pszczyńskich. Stąd określenie „Ziemia Pszczyńska” ma charakter wielowymiarowy, a mijające wieki spowodowały nawarstwienie się coraz to nowych zjawisk kulturowych.

Uroki Ziemi Pszczyńskiej oczarowały wielu odwiedzających ten malowniczy zakątek. Obraz tej ziemi, bogatej w naturalne walory krajobrazowe nie byłby pełny, gdyby nie wspomnieć o życiu artystycznym regionu. Wielu turystów z kraju i za-

granicy przyjeżdża do Pszczyny specjalnie na doroczne imprezy, które na trwałe wpisały się w kalendarz kulturalny tego miasta. Mowa o festiwalu muzyki barokowej „**Wieczory u Telemanna**”, który od ponad 25 lat odbywa się w Sali Lustrzanej zamku o „**Spotkaniach pod Brzymem**”, czyli wielkim święcie kultury ludowej, organizowanym w scenerii pszczyńskiego skansenu, a także o „**Dialogach Muzyki i Poezji**”.

Pszczyna i Ziemia Pszczyńska cieszą się coraz większym zainteresowaniem turystów, miłośników zabytków i kultury ludowej.

Miasteczko nazywane przez wielu „perłą Górnego Śląska” stara się zasłużyć na to określenie planując rewaloryzację swojej substancji architektonicznej, a szczególnie obszaru starówki z zachowanym średnio-wiecznym założeniem.

Muzea Pszczyny z pałacem książąt pszczyńskich, skansenem „Zagroda Wsi Pszczyńskiej” i Muzeum Prasy Śląskiej oferują zwiedzającym bogato wyposażone wnętrza i zbiory o dużej wartości historycznej i zabytkowej.

Dużą atrakcją dla turystów są drewniane kościółki rozsiane po okolicznych wioskach, w których znajdują się dzieła o niepowtarzalnej wartości artystycznej. Wśród nich są takie perły architektury i sztuki, jak kościółki w Grzawie, Miedźnej, Ćwiklicach i Małej Wiśle.

Interesujące architektonicznie są pałacyki ziemi pszczyńskiej w Prom-

nicach, Rudołtowicach, Porębie i „Ludwikówka” w pszczyńskim parku. Nie są one udostępnione do zwiedzania.

Walory przyrodnicze Pszczyzny i okolic to przede wszystkim duże obszary lasów będących resztkami dawnej puszczy pszczyńskiej, zabytkowy park książęcy i jeziora – zalewy na Wiśle w Goczałkowicach i na Pszczyńcy w Łące.

Warto odwiedzić także małe uzdrowisko Goczałkowice-Zdrój, założone w XIX wieku, w którym zachowały się zabytkowe obiekty zdrojowe i klimat z tamtych czasów.

Przewodnik nasz proponuje trzy oferty zwiedzania miasta i regionu – wycieczkę jednodniową oraz pobyty

Stragany twórców ludowych na dorocznych „Spotkaniach pod Brzymem” w pszczyńskim skansenie.

Fot. A. Cieszko

XVIII wieczny pałacyk Zborowskich i Steinhoffów w Rudołtowicach

Fot. A. Spyra

dwu- i trzydniowe. Zawiera on omówienie interesujących do zwiedzania miejscowości i obiektów. Proponuje także usługi turystyczne: hotele, pensjonaty, restauracje i kawiarnie oraz usługi związane z turystyką.

Życzymy turystom coraz liczniej odwiedzającym Pszczynę i jej okolice miłego pobytu i bogatych wrażeń.

Aleksander Spyra

STARE MIASTO W PSZCZYNIE

1. Pałac książąt pszczyńskich. Muzeum Zamkowe
2. Skansen „Zagroda Wsi Pszczyńskiej”
3. Muzeum Prasy Śląskiej. „Izba u Telemanna”

Pszczynska starówka z lotu ptaka.

Fot. S. Pieprzyk

DZIEŃ PIERWSZY W PSZCZYNIE

Miasto usytuowane jest przy drodze szybkiego ruchu DK1 na trasie Cieszyn – Gdańsk, położone na Wyżynie Śląskiej. Leży na wysokości 250 m n.p.m. nad rzeczką Pszczynką, lewym dopływem Wisły.

Turyści przyjeżdżający do Pszczyny pociągiem korzystają z częstych połączeń miasta z Katowicami, Bielskiem i Rybnikiem. Dogodne są również połączenia pociągami pośpieszonymi z Warszawą.

Dworzec PKP usytuowany jest kilkaset metrów od rynku i centrum miasta. Obok mieści się dworzec PKS.

Równie dogodny jest dojazd do Pszczyny samochodem. Bezpośrednie położenie przy dwupasmówce (DK1) i bogata sieć parkingów w mieście sprawiają, że Pszczyna jest miastem przyjaznym dla turystów zmotoryzowanych. Uzupełnia to 8 stacji paliwowych i kilka warsztatów naprawczych.

• Informacje w internecie www.pless.pl, www.pszczyna.pl, www.pszczyna.bit.info.pl.

Zwiedzanie miasta

Proponujemy rozpoczęcie zwiedzania od rynku starego miasta. Starówka zachowała do dziś średniowieczny układ urbanistyczny, założony na prawie magdeburskim, w którym centrum miasta zajmuje duży rynek, do którego biegnie sieć prostopadłe usytuowanych uliczek, a całość otoczona jest ulicą okrężną zbudowaną w miejscu średniowiecznych wałów obronnych.

Przy rynku godnymi obejrzenia są:

- **Kościół ewangelicko-augsburski** z 1742 roku, który po pożarze w 1907 roku został przebudowa-

Ołtarz i organy w kościele ewangelickim. fot. A. Cieszko.

ny w stylu neobarokowym. Piękna wieża i narożne ryzality z kopułami pokrytymi miedzianą blachą. Interesujące jest także wnętrze z charakterystycznymi chórami biegnącymi wokół wnętrza oraz ołtarz z obrazem „Przeobrażenie Chrystusa” podarowanym przez księżnę Augustę Anhalt-Coethen. Nad ołtarzem umieszczone są organy i chórek dla muzyków.

Kościół katolicki pw. Wszystkich Świętych fot. A. Spyra.

- **Kościół katolicki pw. Wszystkich Świętych**, którego początki sięgają 1326 roku. Po pożarze Pszczyny w 1748 roku został odbudowany w stylu barokowym wg projektu Christiana Jahne w 1754 r. We wnętrzu kościoła, które zostało ostatnio poddane starannej renowacji godnymi obejrzenia są:

- Ołtarz główny z nadnaturalnej wielkości barokowymi rzeźbami św. św. Piotra, Pawła, Augustyna i Ambrożego oraz obrazem ołtarzowym Franciszka Frümle z Fulneku na

Morawach z 1815 roku, przedstawiającym adorację Trójcy Świętej przez wszystkich świętych.

- Ołtarze boczne z XVIII wieku z warsztatu H. Waismana z Frydku. Szczególną uwagę proszę zwrócić na obraz Matki Bożej Przedziwnej w ołtarzu po stronie ewangelii. Obraz namalowany został przez Jana Adermanna z Żar na Łużycach w 1764 roku za 1000 talarów, ozdobiony sukienkami i koronami. W czasie ostatniej renowacji obrazu dokonano odkrycia wcześniejszego wizerunku Madonny z Dzieciątkiem i ten można obecnie oglądać w ołtarzu. Codziennie rano wizerunek jest odsłaniany przy dźwiękach hejnału a na mszy św. wieczornej zasłaniany obrazem Matki Bożej Szkaplerznej z przełomu XVII/XVIII wieku.

Barokowy ołtarz główny w kościele Wszystkich Świętych. Fot. M. Brewko.

Podwójne empory w kościele katolickim z odkrytą polichromią. Fot. A. Cieszko.

W prawym ołtarzu umieszczony jest barokowy obraz św. Jana Nepomucena.

- Interesującym fragmentem kościoła jest kaplica Szafrąnska, zwana również kaplicą Matki Bożej Różańcowej, znajdująca się w lewej części transeptu. Ufundował ją w 1690 roku proboszcz Franciszek Jan Szafrąński w stylu renesansowym, a ostatnia renowacja wnętrza doprowadziła do odkrycia 8 wnęk w ścianach i polichromii na sklepieniu. Kaplica jest zamknięta piękną wczesnobarokową kratą z XVII wieku.

- Warto zwrócić uwagę na podwójny chór na zachodniej ścianie kościoła z organami, zbudowanymi przez S. Stankiewicza z Zatora. Ostatnia renowacja pozwoliła na odkrycie pięknej barokowej polichromii o motywach roślinnych na obydwóch chórach.

W podziemiach kościoła znajduje się krypta grobowa panów pszczyńskich z rodu Promnitzów. Nie jest ona dostępna do zwiedzania.

• **Ratusz miejski** – siedziba władz miasta Pszczyzny, został zbudowany w 1658 roku. W 1930 roku został gruntownie przebudowany w stylu neorenesansowym. Nad ratuszem powiewa flaga miejska, zgodnie z wielowiekową europejską tradycją, a codziennie w południe rozbrzmiewa hejnał miejski oparty na miejscowej pieśni ludowej:

Ratusz miejski i fragment kościoła ewangelickiego przy Rynku. Fot. A. Cieszko.

*Ejże, ejże, dziotchom dziubka dejże
dziadu, dziadu, dziaduleńku
dziotchom dziubka dejże*

*Ejże, ejże synkom kryjom dejże
dziadu, dziadu, dziaduleńku
synkom kryjom dejże*

Godne zobaczenia przy rynku są także: **kamienica „Frykówka”** z XVIII wieku usytuowana przy ratuszu, w której znajduje się stylowa restauracja oraz **kamienica „Pod Okiem Opatrzności”** w przyległej uliczce Ratuszowej, zbudowana w tym samym czasie.

Na płycie rynku obsadzonej plantami stoi studnia, zrekonstruowana według XIX wiecznej ryciny.

Wychodząc z rynku ulicą Wojska Polskiego, dochodzimy do zabytkowej **kapliczki „Bądź Wola Twoja”**, która została tutaj postawiona w XIX wieku w miejscu wcześniejszej, na pamiątkę spotkania króla Henryka Walezego, uciekającego do Francji z pragnącymi go zawrócić wielmożami polskimi

„Roku Pańskiego 1574 w niedzielę zapustną (21.II.) Henryk Valesius, król francuski, książę andegaweńskie, na Królestwo Polskie był wybran, tegoż dnia w Krakowie koronowany jest. Ale niedługo królował, bo postyszawszy o śmierci brata swego we Francyje, dnia 18 miesiąca czerwca przez zamkową furtkę z Krakowa w nocy ujechał z Polskiej, nie

Matka Boska Przedziwna w kościele katolickim. Fot. T. Trzos.

opowiednie tylko samoosm i nocą ubieżał do Oświęcimia i tam granice polskie przejechawszy, nie zsiadł z konia aż we Pszczynie. O którym dowiedziawszy się Jan Tęczyński, kasztelan wojnicki i Mikołaj Zebrzydowski, marszałek koronny gonili

„Brama Wybrańców” prowadząca na teren zespołu pałacowego. Fot. A. Spyra

Pałac Książąt Pszczyńskich – skrzydło wschodnie od strony starówki. Fot. A. Spyra

go. Którego aż za Pszczyną dościgli, prosząc, aby się wrócił, ale nie chciał, tylko pierścień z palca zdjąwszy, obiecał się wrócić i o listach powiedział. Na którym miejscu za Pszczyną ma być Boża Męka, gdzie go dogoniono, dla pamiątki. Którego przez dwie lecie nie mogąc się doczekać, króla inszego obrali.”

- W północno-zachodnim kątku rynku stoi **Brama Wybrańców**, XVII-wieczny, renesansowy budynek z narożną basztą, najstarszy obiekt miasta w niezmienionym kształcie. Prowadzi do niego arkadowy mostek nad dawną fosą zamkową.

Brama zwieńczona jest renesansowym szczytem z chronogramem,

określającym datę powstania – 1687. Brama Wybrańców prowadzi nas na teren zespołu zamkowo-parkowego książąt pszczyńskich.

- **Pałac książąt pszczyńskich**

Jest jednym z najciekawszych w Polsce ośrodków muzealnych, prezentujących zabytkowe wnętrza pałacowe. O popularności pszczyńskiego muzeum świadczy najlepiej frekwencja zwiedzających, sięgająca ponad 100 000 rocznie.

Zamek, którego początki sięgają XV wieku, zachował w sobie fragmenty architektoniczne poszczególnych faz historycznych. Najstarszą częścią obiektu są gotyckie piwnice,

które są udostępniane na okolicznościowe imprezy kulturalne.

Kolejne etapy przebudowy, to: zamek renesansowy, barokowy oraz efekt ostatniej przebudowy z lat 1870-75, według projektu francuskiego architekta Destailleura, która nadała pałacowi dzisiejszy wygląd wielkopańskiej rezydencji.

Zwiedzając pałacowe wnętrza warto zwrócić szczególną uwagę na jedyną w swoim rodzaju piękną salę zwierciadlaną w której dominują kolory: brązowy, złoty i czarny, a jej ozdobą są kilkumetrowej wysokości lustra.

Sala ta znana jest z koncertów sławnych muzyków, między innymi Światosława Richtera, Konstantego Kulki, Piotra Palecznego, Sinfonii Varsovii i wielu innych.

Do atrakcji pałacu należą także wnętrza westybulu, wzorowanego na klatce schodowej Wersalu, biblioteki i salonu wielkiego.

Do ciekawszych wnętrz należą także: zbrojownia, pokoje myśliwskie, galeria obrazów i rokokowa sypialnia księżnej Daisy. Najnowsza

Portret Angielki Daisy – księżnej pszczyńskiej.

ekspozycja to odtworzone wnętrza związane z pobytem cesarza Wilhelma II w pałacu podczas I wojny światowej.

Do zespołu pałacowego zalicza się także „Bramę Wybrańców” z oficyną zamkową, neoromańskie stajnie książęce i powozownia. Obiekty te czeka generalna renowacja i zagospodarowanie.

Muzeum czynne jest dla zwiedzających w codziennie z wyjątkiem poniedziałków i wtorków. **Turystom, pragnącym bardziej szczegółowo poznać dzieje pałacu i ekspozycji proponujemy nabycie przewodnika w kasie muzeum.**

godziny otwarcia Muzeum						
P	Wt	Śr	Cz	Pt	Su	Ni
			luty - marzec			
nieczynne	11-15	9-16	9-15	9-15	10-15	10-16
			kwiecień - maj - czerwiec			
11-15	10-15	9-16	9-15	9-15	10-16	10-17
			lipiec - sierpień			
11-15	10-15	9-16	9-15	9-15	10-16	10-16
			wrzesień - październik			
11-15	10-15	9-16	9-15	9-15	10-16	10-17
			listopad - grudzień			
nieczynne	11-15	9-16	9-15	9-15	10-15	10-16

Wejście ostatnich zwiedzających na godzinę przed zamknięciem ekspozycji.
Muzeum jest nieczynne!

W styczniu, w Pierwszy Dzień Świąt Wielkiej Nocy, w Święto Bożego Ciała, 1 i 11 listopada, pomiędzy 15 a 31 grudnia oraz w poniedziałki według rocznego harmonogramu, jak wyżej.

• Tereny parkowe

Ten duży obszar zieleni w samym centrum Pszczyny rozciąga się na północ od zespołu pałacowego na terenie 84 hektarów i został zaprojektowany na obszarze dawnych bagien i rozlewisk rzeki Pszczynki.

Park dzieli się na trzy części. Na wschodzie „park dworcowy” ze znajdującym się na jego terenie skansenem, na zachodzie dawny zwierzyniec tzw. „trzy dęby” ze znajdującymi się na jego terenie polami golfowymi oraz w centrum właściwy park książęcy, który obecnie po wielu przeobrażeniach ma charakter krajobrazowego parku angielskiego. Stanowi on jeden z cenniejszych na Śląsku parków zabytkowych, wyrażał się o nim z uznaniem słynny niemiecki przyrodnik Humboldt.

Wśród rozlewisk rzeki, wśród starodrzewia wkomponowano szereg niedużych romantycznych budowli, jak: herbaciarnia na wyspie, chińska brama, lodownia i inne.

Na terenie parku, na jego północnym skraju usytuowany jest klasycystyczny dworek „Ludwikówka”, zbudowany przez W. Puscha w 1800 roku.

W parku znajdują się także książęce nekropolie Anhaltów i Hochbergów.

• **Nowe Miasto** – dla miłośników architektury z przełomu XIX/XX wieku godne zainteresowania są obiekty, zbudowane w okresie największego rozkwitu Pszczyny, kiedy

Budynek Sądu Grodzkiego – fragment nowego miasta. fot. A. Cieszko.

książe pszczyński był jednym z najbogatszych magnatów w Śląsku. Powstał wtedy szereg budynków związanych z funkcjonowaniem administracji księstwa.

Należy do nich siedziba dyrekcji książęcej (tzw. „palais”) obiekt o imponującej kubaturze, w stylu neogotyckim. Obecnie budynek czeka na zasobnego użytkownika. Inne budowle tej epoki to piękny neogotycki obiekt sądu grodzkiego przy ulicy Bogedaina, siedziba starosty pszczyńskiego i gimnazjum książęcego przy ul. 3 Maja, tzw. willa Schaeffera obok dworca PKP i budynek poczty przy ul. Dworcowej.

Wozownia z XIX wieku przeniesiona do skansenu z Miedznej. Fot. archiwum.

SKANSEN „ZAGRODA WSI PSZCZYŃSKIEJ”

Muzeum usytuowane jest w części dworcowej parku pszczyńskiego, około 200 m od dworca PKP, na obszarze 2 hektarów, nad rzeczką Pszczynką.

Wśród kilkunastu obiektów na szczególną uwagę zasługują:

- **chałupa mieszkalna** Czmajduchów z Grzawy z datą budowy wrytą na belce stropowej – 1831 r., z charakterystycznymi urządzeniami kominowymi odprowadzającymi dym z wszystkich czterech izb. We wnętrzu poszczególnych izb mieszkalnych są

cenne szafy malowane z końca XVIII wieku, wianowe skrzynie malowane a także charakterystyczne ołtarzyki domowe i ludowe obrazy.

Wnętrze chałupy z Grzawy z 1831 roku. Fot. Z. Spyra

• **stodoła oktagonalna** Waliczka z Kryr zbudowana w końcu XVIII wieku, to jeden z nielicznych, zachowanych przykładów archaicznej konstrukcji sochowo-ślemieniowej, występującej dawniej na Górnym Śląsku.

Po wejściu do wnętrza tego ośmiobocznego obiektu można zobaczyć dwie potężne, pionowe belki – sochy, które podtrzymują poziome ślemię w miejscu kalenicy dachu, na którym spoczywają parami kozły – krokwie będące konstrukcją pokrytego słomą lub gontami dachu.

• **piętrowy spichlerz dworski** z Czechowic z 1784 roku – wielki obiekt o trzech poziomach składowania zboża.

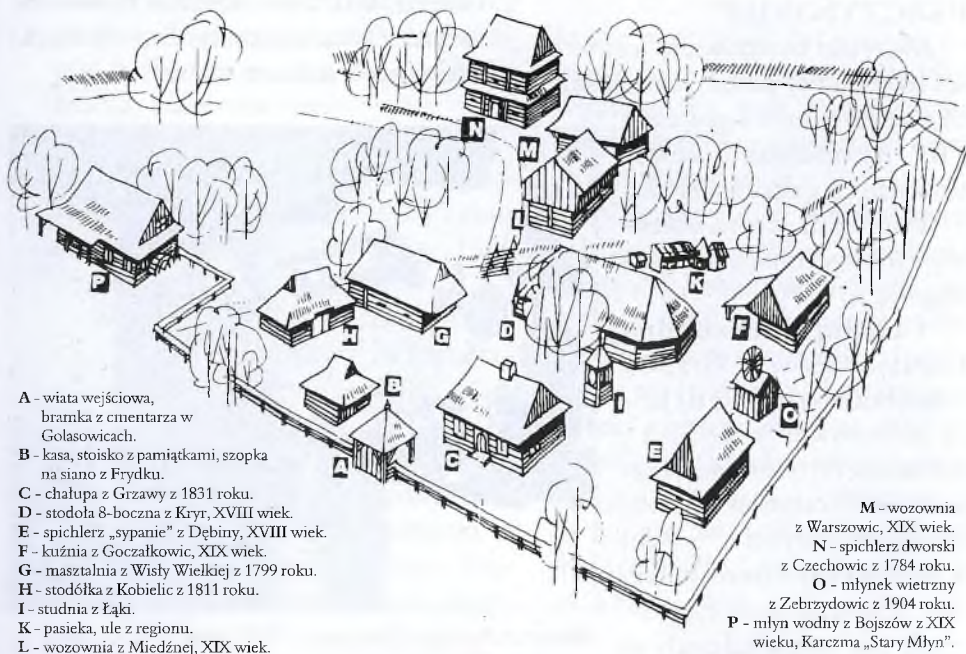
• **Młyn wodny z Bojszów** (XIX wiek) adaptowany na regionalną

Zamek masztalni z Wisły Wielkiej. Fot. B. Weber

karcznię „Stary Młyn”. Można tu zobaczyć niektóre zachowane urządzenia młynarskie, m. in. tzw. „złożenie kamieni” i dźwign do wymiany kół młyńskich.

Widok ogólny skansenu „Zagroda Wsi Pszczyńskiej”

A - wiata wejściowa, bramka z cmentarza w Golasowicach.

B - kasa, stoisko z pamiątkami, szopka na siano z Frydka.

C - chałupa z Grzawy z 1831 roku.

D - stodoła 8-boczna z Kryr, XVIII wiek.

E - spichlerz „sypanie” z Dębiny, XVIII wiek.

F - kuźnia z Goczałkowic, XIX wiek.

G - masztalnia z Wisły Wielkiej z 1799 roku.

H - stodołka z Kobielic z 1811 roku.

I - studnia z Łąki.

K - pasieka, ule z regionu.

L - wozownia z Miedznej, XIX wiek.

M - wozownia z Warszowic, XIX wiek.
N - spichlerz dworski z Czechowic z 1784 roku.

O - młynek wietrzny z Zebrzydowic z 1904 roku.

P - młyn wodny z Bojszów z XIX wieku, karczma „Stary Młyn”.

Wnętrze kuźni z Goczałkowic. Fot. A. Spyra

*Śląska.
„Olmazyja”
z 1801 roku. Fot. J. Mirski.*

Warto zaznaczyć, że w przeciwieństwie do budynków pałacowych czy mieszczańskich w Pszczynie, wiejskie budownictwo ludowe ziemi pszczyńskiej, zgromadzone w skansenie ma cechy typowo polskie, słowiańskie, czego dowodem są archaiczne cechy obiektów, a przede wszystkim wieńcowe konstrukcje ścian i łączenia belek na zrąb.

Widok skansenu zimą. Fot. A. Spyra

Skansen czynny jest dla zwiedzających codziennie z wyjątkiem poniedziałków w godzinach 10⁰⁰ – 15⁰⁰ w okresie od 1 kwietnia do końca października.

W ciągu całego roku można zarezerwować zwiedzanie telefonicznie pod nr 0-603 13 11 86.

***

Kończąc propozycję jednodniowego zwiedzania Pszczyzny – przedstawiamy ofertę wybranych lokali gastronomicznych.

RESTAURACJE

- **Karczma „Stary Młyn”** obok skansenu, aleja Parkowa, tel. 210-57-77. (1979-2004 XXV lat karczmy). Lokal w drewnianym obiekcie młyńska wodnego oferujący dania obiadowe i kolacje po umiarkowanych ce-

nach, w tym posiłki regionalne. Tradycyjna kuchnia domowa.

Czynna codziennie w godzinach 11⁰⁰-18⁰⁰.

- **Restauracja „Kmieć”** ul. Piekarska 10, tel. 210-36-38. 80 m od rynku. Najstarsza pszczyńska restauracja prywatna, laureatka „Srebrnej Patelni Światowida” mieszcząca się

Pałacyk „Stara Bazantarnia” w Porębie z 1800 roku. Fot. A. Spyra

Park księżycy zimą. Fot. A. Cieszko

w stylowej kamieniczce na starówce. Oferuje turystom szeroki asortyment obiadów i kolacji w przytulnym nastroju. Wesela, przyjęcia okolicznościowe. Polecamy smaczne kielbaski rumuńskie.

Czynna codziennie w godzinach 12⁰⁰-20⁰⁰.

- **Restauracja „U Michalika”**, ul. Piastowska 20, tel. 210-32-85.

Stylowy lokal o nastrojowym wnętrzu, oferuje smaczne posiłki. Autor przewodnika poleca schab po polsku w sosie i zasmażaną kapustę. Duży wybór markowych win.

Czynna codziennie oprócz poniedziałków w godzinach 11⁰⁰-21⁰⁰.

- **Restauracja w hotelu „U Michalika”**, ul. Dworcowa 11,

tel. 210-13-55, 210-13-88.

Lokal w obszernych wnętrzach oferuje szeroki wachlarz posiłków.

Czynna codziennie w godzinach 7⁰⁰-22⁰⁰.

- **Restauracja „Frykówka”**, Rynek 3, tel. 449-00-20.

Wykwintny lokal w stylowych wnętrzach XVIII-wiecznej kamieniczki obok ratusza. Oferuje kuchnię regionalną, staropolską i włoską. Największy wybór win w południowej Polsce. Autor przewodnika poleca tatar z łososia. Obok restauracji mieści się mały snack bar. Przyjęcia okolicznościowe i imprezy plenerowe.

Godziny otwarcia: pon. – czw. 10⁰⁰ - 22⁰⁰, pt. – sob. 10⁰⁰ - 24⁰⁰, niedz. 12⁰⁰ - 22⁰⁰.

- **Restauracja „Nova”**, Plac Targowy 5, tel. 210-10-08.

Lokal gastronomiczny połączony z działalnością rozrywkową.

Czynna codziennie w godzinach 10⁰⁰ - 22⁰⁰.

- **Restauracja „Daisy”**, ul. Bednarska 4, tel. 210-34-30.

Lokal gastronomiczny połączony z dyskoteką.

Czynna w godzinach: pon. - czw. 12⁰⁰ - 23⁰⁰, pt. - sob. 12⁰⁰ - 3⁰⁰, niedz. 12⁰⁰ - 23⁰⁰.

- **Restauracja „Va Banque”**, ul. Bankowa 2, tel. 210-34-72.

Stylowa piwniczka o oryginalnym wystroju, urozmaicony wybór dań.

Czynna codziennie w godzinach 10⁰⁰ - 22⁰⁰.

- **Restauracja „Stag”** przy stacji benzynowej na dwupasmówce DK1, 2 km w kierunku Bielska, tel. 210-37-41.

Smaczne, niedrogie posiłki w dużym wyborze.

Czynna codziennie w godzinach 8⁰⁰ - 24⁰⁰.

- **Restauracja hotelu „Imperium”**, przy dwupasmówce DK1, 2 km w stronę Bielska. Wytworna restauracja z szerokim wyborem dań obiadowych i kolacyjnych.

Czynna codziennie w godzinach 12⁰⁰ - 23⁰⁰.

- **Restauracja „Sultán”**, ul. Dworcowa 3.

Szeroki asortyment obiadów i kolacji, polecamy talerz polski.

Czynna codziennie w godzinach 10⁰⁰ - 23⁰⁰.

Św. Ignacy Loyola – obraz ludowy w zbiorach Muzeum Prasy Śląskiej.

KAWIARNIE I PUBY

- **Pub „U Eliasza i Pistulki”**, Rynek 21, tel. 805-82-85.

Lokal w kamienicy dawnej poczty książęcej w sklepionych wnętrzach **naprzeciw pałacu**. Duży wybór piw i drinków. Ulubione miejsce spotkań studentów i młodzieży. Gry zręcznościowe.

Czyś ty chłopie oszaloł, czy ty ni mosz rozumu – karczma stoi przy rynku, a ty idziesz do domu.

Czynny codziennie w godz. 16⁰⁰ - 1⁰⁰.

- **Pub „Edynburg”** ul. Rymarska 2, tel. 212-94-02.

Lokal o sympatycznym wystroju, specjalizujący się w piwach irlandzkich.

Czynny w godzinach: pon. – czw. 12⁰⁰ - 24⁰⁰, pt. – sob. 12⁰⁰ - 2⁰⁰, niedz. 16⁰⁰ - 24⁰⁰.

- **„Bugsy`s Jazz Club”**, ul. Łokietka 2, tel. 210-57-99.

Lokal specjalizujący się w imprezach jazzowych. Pub ze świetną muzyką i atmosferą.

Czynny: pon. – czw. 15⁰⁰ - 24⁰⁰, pt. – niedz. 15⁰⁰ - 1⁰⁰.

- **„Cafe Telemann”**, Rynek, Brama Wybrańców, tel. 449-15-20.

Kawiarnia w zabytkowych wnętrzach barokowej Bramy Wybrańców. Lokal oferuje własne wypieki, duży wybór naleśników francuskich, wybór markowych win.

Czynny: pon. – czw. 10⁰⁰ - 22⁰⁰, pt. – sob. 10⁰⁰ - 24⁰⁰, niedz. 12⁰⁰ - 22⁰⁰.

- **Bar kawowy „Renè”**, ul. Katowicka 25a, tel. 210-02-83.

Przytulna kawiarenka z ogródkiem w sezonie letnim.

Czynna codziennie w godzinach 14⁰⁰ - 1⁰⁰.

- **Kawiarnia „Pszczynianka”**, Rynek 9, tel. 210-49-47.

Najstarsza pszczyńska kawiarnia w budynku XIX-wiecznego urzędu skarbowego.

Czynna codziennie w godzinach 9⁰⁰ - 20⁰⁰.

- **Pub „Old Sch mugler”** ul. Piwowarska 12. Młodzieżowy bar o sympatycznym wystroju z bilardem.

Czynny: pon. – czw. 12⁰⁰ - 1⁰⁰, pt. – niedz. 12⁰⁰ - 3⁰⁰.

Dworek „Ludwikówka” w parku książęcym. fot. A. Spyra

- **Pub „Art Club”** ul. Ogrodowa 27c, tel. 210-62-46,

Lokal specjalizuje się w muzyce Techno i House.

Czynne: od wtorku do niedzieli w godz. 18⁰⁰ - 1⁰⁰.

- **Bowling Club „Bajadera”,** ul. Korfantego, tel. 447-07-07.

Lokal w którym możesz posłuchać dobrej muzyki, zaznać sportowej rywalizacji grając w kręgle.

Czynny: pon. – czw. 10⁰⁰ - 24⁰⁰, pt. 10⁰⁰ - 2⁰⁰, sob. 16⁰⁰ - 2⁰⁰, niedz. 12⁰⁰ - 2⁰⁰.

Drewniany kościół w Miedznej koło Pszczyny. Fot. T. Waloszek

DZIEŃ DRUGI W PSZCZYNIE

i na Ziemi Pszczyńskiej

Dla turystów którzy zdecydują się na 2 dniowy pobyt w regionie proponujemy pierwszy dzień bez zmian. Po intensywnym zwiedzaniu należy nabrać sił przed drugim dniem.

Pszczyna oferuje wybór noclegów

w hotelach, pensjonatach i domu wycieczkowym.

Hotel „U Michalika”

ul. Dworcowa 11, tel. 210-13-55, 210-13-88.

Usytuowany w centrum miasta hotel z pokojami 1 i 2 osobowymi. W cenie pokoju uwzględnione jest śniadanie. Do dyspozycji są sale konferencyjne.

Hotel „Imperium”

ul. Bielska 54, tel. 212-88-88, 212-80-80.

Położony przy dwupasmówce DK1 – 2 km w stronę Bielska.

Wygodny hotel wyposażony w restaurację, kawiarnię, korty tenisowe, basen kryty i sale konferencyjne. Pokoje 1, 2 i 3 osobowe oraz apartamenty. Śniadanie w cenie noclegu.

Hotel „Promnice” – zameczek myśliwski.

Położony niedaleko dwupasmówki DK1, w kierunku Katowic, 15 km od Pszczyny.

Luksusowy hotel z restauracją w zabytkowym zameczku myśliwskim książąt pszczyńskich. Obiekt nad jeziorem paprociańskim, otoczony lasami, pozostałościami dawnej puszczy pszczyńskiej.

Dom wycieczkowy PTTK

ul. Bogedaina 16, tel. 210-38-33 .

Popularny hotel turystyczny w

dawnym więzieniu grodzkim. Pokoje 1, 2, 3 i 4-osobowe z łazienką lub bez łazienki. Na miejscu mała kawiarnia, świetlica. Niskie ceny.

Pensjonat „Retro”

ul. Warowna 31, tel. 210-22-45, 210-12-63.

Położony niedaleko rynku, oferuje wygodne pokoje 1 i 2 osobowe. Fitness. W cenie pokoju śniadanie.

Pensjonat „Maria”

Goczałkowice-Zdrój ul. Szkolna, tel. 210-74-82.

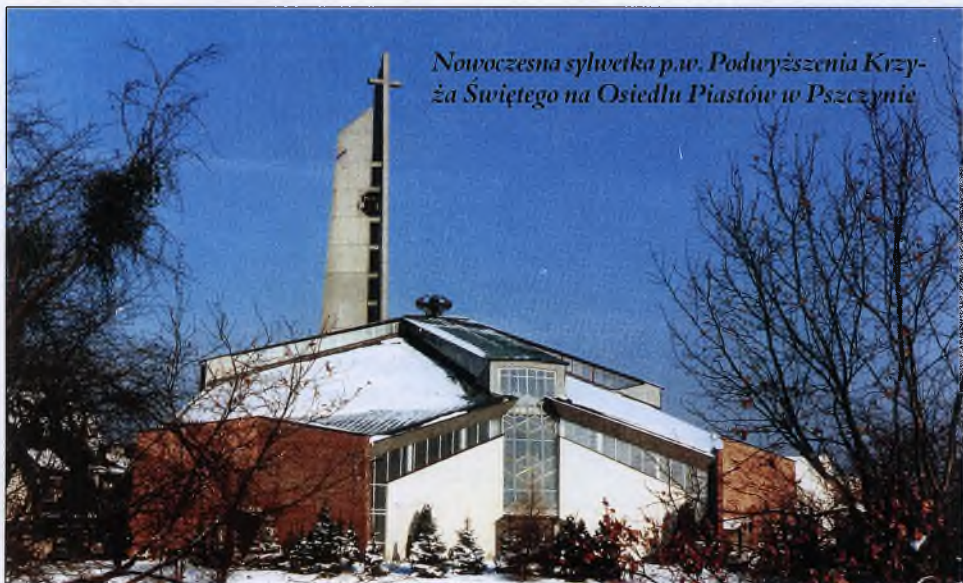
Mały prywatny pensjonat oferuje noclegi po umiarkowanych cenach.

Dyskoteki dla pragnących wieczornej rozrywki młodzieżowej.

Weekend – Poręba, 3 km od Pszczyny w kierunku Pawłowic.

Grand – Jankowice, 4 km od Pszczyny w kierunku Oświęcimia.

Tip-Top – Pszczyna osiedle Piastów.

Nowoczesna sylwetka p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego na Osiedlu Piastów w Pszczynie

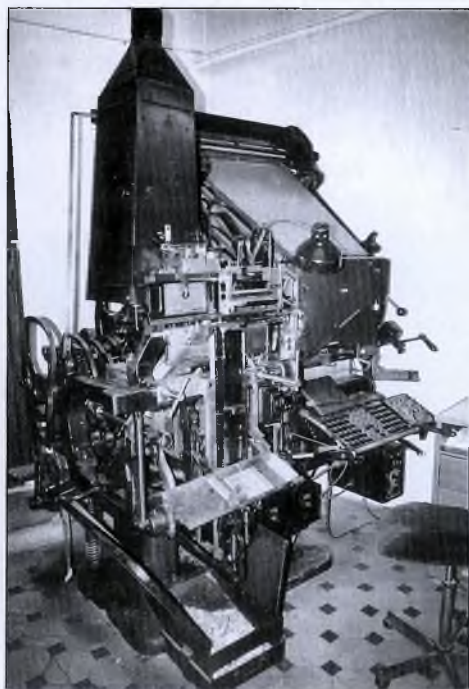
• Muzeum Prasy Śląskiej

Drugi dzień proponujemy rozpocząć od zwiedzania jedyne w kraju Muzeum Prasy Śląskiej. Placówka mieści się w małej, zabytkowej kamienicy z przełomu XVIII-XIX wieku przy głównej ulicy miasta, Piastowskiej 26.

Tuż przed wejściem wita nas wielka XIX-wieczna prasa drukarska – złociarka. Wchodząc do sieni oglądamy zabytkowe tablice nagrobne Johanna Gottsmanna, założyciela fundacji dla biednych panien. Obok na ścianie XVII-wieczna krata barokowa z kaplicy parkowej.

Klawiatura zabytkowego pozytywu z XVIII wieku znajdującego się w „Izbie u Telemana”. Fot. A. Spyra

Linotyp produkcji radzieckiej z lat sześćdziesiątych XX wieku na ekspozycji Muzeum Prasy Śląskiej. Fot. A. Cieszko

Ekspozycja parteru obejmuje początki czasopiśmiennictwa w Polsce i na Śląsku, między innymi pierwszą polską gazetę na Śląsku „Tygodnik Polski Poświęcony Włościanom” wydawany w Pszczynie od 1845 roku, przez ówczesnego burmistrza Pszczyny, Christiana Schemmla. Prezentowane są też najbardziej znane czasopisma śląskie, wydawane w XIX wieku, a więc słynny „Katolik” Karola Miarki, „Gwiazdka Cieszyńska” Pawła Stalmacha i „Gazeta Opolska” Bronisława Koraszewskiego.

Ekspozycji towarzyszą zabytkowe maszyny drukarskie, między innymi linotyp z pocz. XX wieku i ręczna prasa typu „Boston”, a także maszyny typograficzne i offsetowe.

Na parterze znajduje się mała wystawa biograficzna Ludwika Musioła, historyka śląskiego związanego z Pszczyną, autora kilkudziesięciu monografii śląskich miejscowości.

Na poddaszu prezentujemy ekspozycję prasy śląskiej z okresu międzywojennego, tj. od 1921 do 1939 roku. Tutaj pokazane są urządzenia introligatorskie z terenu Górnego Śląska. Wśród gazet słynna „Polonia” Wojciecha Korfantego i „Polska Zachodnia” Grażyńskiego.

Po zwiedzeniu ekspozycji proponujemy samodzielną próbę tłoczenia druku w małej, zabytkowej oficynie typograficznej, znajdującej się na parterze. Za dodatkową

złotówkę można sobie odbić pamiątkowy druczek na XIX-wiecznej prasie typu „Boston”. Tutaj zobaczyć można kompletne wyposażenie dawnej drukarni i druki na czerpanych papierach, tutaj tłoczone, m.in. dyplom „honoris causa” dla Tadeusza Różewicza.

Przy muzeum znajduje się biblioteczka z wydawnictwami z zakresu kultury i historii Ziemi Pszczyńskiej, folkloru i zabytków regionu.

W tym samym obiekcie znajduje się salka muzyczna, zwana „**Izbą u Telemanna**”. Tutaj eksponowane są instrumenty muzyczne z regionu. Najcenniejszym zabytkiem jest pozytyw z 1783 roku ze spalonego kościółka św. Jadwigi w Pszczynie.

Dziewiętnastowieczne fortepiany wiedeńskie w „Izbie u Telemanna”

Muzeum Prasy Śląskiej w kamieniczce z przełomu XVIII i XIX wieku „za murami miasta”

Z innych instrumentów trzeba wymienić dwa „piano de table” z początku XIX wieku, fortepiany wiedeńskie i śląskie instrumenty ludowe: dudy, cymbały i różnorodne instrumenty perkusyjne.

• **Nekropolie pszczyńskie**

Dla miłośników zadumy i refleksji nad przeszłością tej ziemi proponujemy spacer po pszczyńskich cmentarzach.

Rozpoczynamy od wzgórza parkowego w pobliżu ulicy Zorskiej, na którym spoczywają książę Jan Henryk Hochberg XV i jego syn Bolko. Nie jest to miejsce interesujące artystycznie, choć ładne widokowo.

Ze wzgórza przechodzimy alejami parkowymi na wzgórze, gdzie spo-

czywają książęta z rodu Anhalt. Dominantą miejsca jest wysoki obelisk i grobowiec Ludwika Anhalts z żeliwnym krzyżem wokół którego owinięty jest symboliczny wąż.

Z tej nekropolii niedaleko do cmentarza św. Jadwigi na skraju parku. To najstarszy cmentarz pszczyński, związany z początkami Pszczyzny. Na środku cmentarza puste miejsce po drewnianym kościółku św. Jadwigi podpalonym przez Niemców we wrześniu 1939 roku. Spoczywa tutaj wielki obrońca języka polskiego na Śląsku, biskup wrocławski Bernard Bogedain. Są tutaj groby polskich księży Walentego Hanuska, Mateusza Bieloka i Macieja Cebuli.

Przechodzimy przez teren sąsiadującego cmentarza wojennego Ar-

mii Czerwonej na cmentarz ewangelicki i katolicki pw. Wszystkich Świętych.

Pareset metrów na północ przy ul. Katowickiej usytuowany jest zabytkowy kirkut żydowski z XIX wieku. Nie jest on udostępniany do zwiedzania, ale przez ogrodzenie można zobaczyć wiele maceb nagrobnych od wczesnych obiektów z początku XIX wieku wykonanych z piaskowca po imponujące nagrobki z bazaltu i granitu.

- **Drewniane kościółki regionu**

Wielkim skarbem kultury ziemi pszczyńskiej są zabytkowe drewniane kościółki, które zachowały się w Ćwiklicach, Miedznej i Grzawie, w Górze, Łące, Małej Wiśle i Pielgrzymowicach.

Dziewiętnastowieczna maceba na pszczyńskim kirkucie. Fot. S. Pieprzyk

W drugim dniu zwiedzania proponujemy trzy kościoły w bezpośredniej bliskości Pszczyny. Wyjeżdżamy w kierunku Oświęcimia i po 3 kilometrach, w Ćwiklicach skręcamy

Kirkut – zabytkowy cmentarz żydowski. Fot. S. Pieprzyk

Boczna bramka z cebulastym hełmem w drewnianym kościele w Miedźnej. Fot. A. Cieszko

w prawo. Po 300 metrach stajemy na parkingu przykościelnym.

• **Drewniany kościółek pw. św. Marcina** z XVI wieku stoi na starym cmentarzu, otoczonym murowanymi słupami z kamiennymi daszkami. Kościół kryje w swoim wnętrzu niezwykle cenne zabytki sztuki i rzemiosła.

Wymienić trzeba barokowe ołtarze, chrzcielnicę z postacią anioła, odkrytą niedawno XVII-wieczną polichromię na ścianach obiektu a przede wszystkim wspaniałe tryptyk ołtarzowy „Santa Conversazione” ze szkoły krakowskiej (XV wiek), który znajduje się w bocznej kapliczce. Ta kaplica zamknięta jest od zewnątrz dębowymi drzwiami, zdobionymi okuciami z XVII wieku.

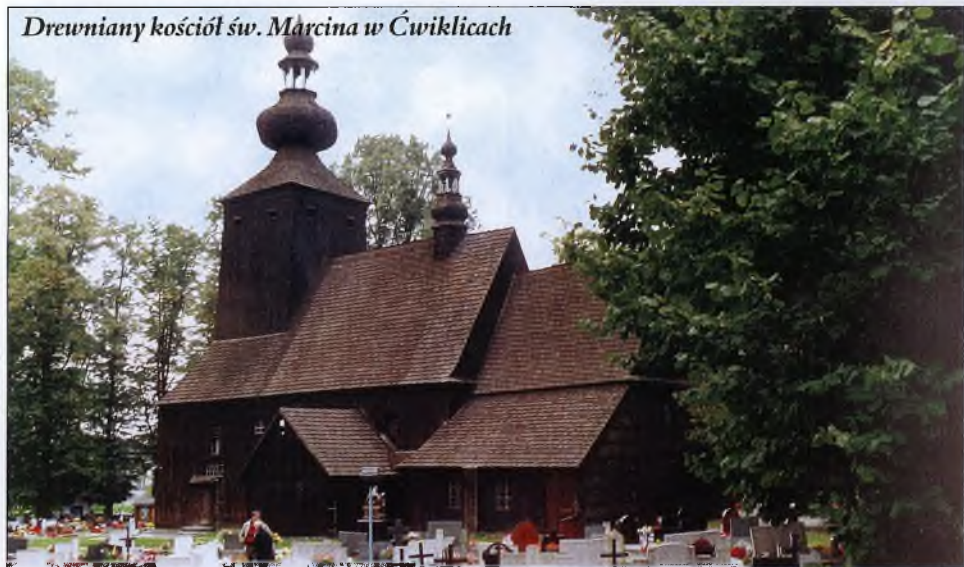
Wyjeżdżamy z Ćwiklic tą samą szosą i po następnych kilku kilometrach skręcamy w lewo **do kościoła drewnianego w Miedźnej**. Po 3 kilometrach jesteśmy przy największej drewnianej świątyni regionu pw. św. Klemensa papieża. Do nawy przylega od wschodu prostokątne prezbiterium a od zachodu wieża zwieńczona izbicą i hełmem z latarnią.

Należy zwrócić uwagę na niespotykanej grubości krawędziaki, z których wykonana jest konstrukcja wieży. Wokół kościoła biegną charakterystyczne dla śląskich kościołów podcienia, zwane „sobotami”. Były to kiedyś miejsca schronienia dla przybywających wcześniej wiernych (nawet w soboty) na nabożeństwa.

Okute drzwi do kaplicy kościoła w Ćwiklicach. Fot. A. Cieszko

Drewniany kościół św. Marcina w Ćwiklicach

We wnętrzu piękne barokowe ołtarze, wśród nich ołtarz boczny po stronie ewangelii z cennym obrazem Matki Bożej z Dzieciątkiem z XVIII wieku, w sukienkach rzeźbionych w drewnie i pozłacanych. Za głównym ołtarzem umieszczony jest maleńki witrażyk „Ukrzyżowanie” z XV wieku.

Z Miedznej wracamy przez skrzyżowanie z szosą Pszczyna-Oświęcim i znajdujemy się w sąsiedniej wsi, **Grzawie**. Tutaj w centrum miejscowości stoi drewniany kościółek, prawdziwa perła architektury ludowej Ziemi Pszczyńskiej.

Ta mała świątynia pod wezwaniem ścieńca św. Jana Chrzciciela budzi zachwyt wyposażeniem i klimatem wnętrza.

Na jego jednorodny, barokowy wystrój składają się: ołtarz główny z bramkami i obejściem, z cennym obrazem ołtarzowym Madonny z Dzieciątkiem (1690r.), ołtarze

boczne, małe organy – pozytyw i ambona. Niezwykle cenne są obrazy znajdujące się w kościółku.

Ołtarz w drewnianym kościele z XVI wieku w Grzawie. Fot. J. Gałaszek

Drewniany kościół w Grzawie.

*Barokowa chrzcielnica w kościele w Cwi-
klicach. Fot. A. Cieszko*

Warto zaznaczyć, że dwa obrazy ołtarzowe, wśród nich „Koronacja Matki Bożej” przeniesiono do Muzeum Archidiecezjalnego w Katowicach. Warto je tam przy okazji zobaczyć.

Kościół usytuowany jest w centrum małego cmentarzyka, zachwycając swoją sylwetką, proporcjami, harmonijną symbiozą z otaczającym go starodrzewiem. Wnętrze, szczególnie w czasie nabożeństwa stwarza niepowtarzalny nastrój przeżycia religijnego, którego tak bardzo poszukujemy w czasach, jakie zgotowała nam współczesna cywilizacja.

Po całodniowym zwiedzaniu wracamy do Pszczyzny na zasłużony odpoczynek w jednym z proponowanych hoteli czy pensjonatów.

Reklamowany w niektórych przewodnikach rezerwat żubrów w Janówkach nie był i nie jest udostępniany do zwiedzania ze względu na ścisłą ochronę zdrowotną tych rzadkich zwierząt.

Obok – fragment tryptyku z XV wieku w Brzeźcach. Fot. A. Spyra

DZIEŃ TRZECI W PSZCZYNIE

i na Ziemi Pszczyńskiej

- **Uzdrowisko
w Goczałkowicach**

Po sympatycznym wieczorze w którymś z pszczyńskich pubów czy restauracji, wygodnym noclegu i smacznym, miejmy nadzieję śniadaniu – rozpoczynamy trzeci dzień zwiedzania od wyjazdu do małego uzdrowiska w Goczałkowicach-Zdroju.

Zaledwie 5 km od Pszczyzny, przy szosie DK1 w kierunku Bielska, mieści się zespół uzdrowiskowy, w którym zachowało się kilka XIX wiecznych obiektów.

Początki uzdrowiska to rok 1856, kiedy za 8000 talarów zakupiono tereny odkrytych solanek i założono tu spółkę akcyjną. Wtedy powstały pierwsze obiekty sanatoryjne, z których do dziś w niezmiennym kształcie przetrwały: hala picia solanki czyli pijalnia, hotel „Prezydent” obecnie restauracja „Uzdrowskowa”, pawilon „Wrzos” oraz kilka innych obiektów.

W znajdującej się na terenie źródła niedużej kapliczce zobaczyć można obraz namalowany w 1864 roku w Krakowie, a przedstawiający Matkę Boską Uzdrawienia Chorych wraz z osobami uleczonymi w Goczałkowicach, wśród nich synem fundatorki

Św. Genowefa - XIX wieczna rzeźba w parku zdrojowym w Goczałkowicach

obrazu, żony dzierżawcy miejscowego folwarku.

Specjalnością goczałkowickiego uzdrowiska jest leczenie chorób reumatologicznych przy pomocy kąpeli solankowych, borowiny a ostatnio metodą krioterapii, czyli zamrażania chorych części ciała.

Sympatyczna atmosfera tego niedużego kurortu, zadbane park a także koncerty ogrodowe na tarasach restauracji zdrojowej sprawiają, że mieszkańcy Pszczyny i turyści chętnie wpadają tutaj na parogodzinny odpoczynek.

• **Drewniane kościółki w Łące i Małej Wiśle**

Z Goczałkowic wyjeżdżamy w kierunku jeziora zaporowego na Wiśle, będącego zbiornikiem wody

Średniowieczna płaskorzeźba św. Anny Samotrzeciej w kościółku św. Anny w Goczałkowicach.

Kościół drewniany w Pielgrzymowicach

pitnej dla Górnego Śląska, a następnie szosą w kierunku Strumieniua i Cieszyna docieramy po kilku kilometrach do wsi **Łąka**. W centrum miejscowości zobaczyć można

• **Drewniany kościółek pw. św. Mikołaja** z XVII wieku. Ciekawostką obiektu jest odrębna, wolnostojąca drewniana dzwonnica z 1660 roku, jeden z nielicznych tego typu zabytków na Śląsku.

W czasie odpustu św. Mikołaja na początku grudnia żywy jest tutaj zwyczaj „chodzenia Mikołajów” po wsi. Kilkunasto osobowe grupy przebrańców wędrujące z kapelami po wsi są atrakcją dorocznych odpustów.

Wyjeżdżamy z Łąki w kierunku Strumienia i po 10 kilometrach do-

Zabytkowa figura św. Jana Nepomucena przy kościele w Brzeźcach. fot. A. Cieszeko

cieramy do Wisły Małej. Cały czas po lewej stronie towarzyszy nam jezioro goczalkowickie i widok na niedalekie góry Beskidu Śląskiego.

• **W Małej Wiśle, w centrum wsi stoi cenny zabytkowy kościół drewniany pw. św. Jakuba Starszego.** W 1775 roku, pod kierunkiem cieśli Jerzego Laski z Chybia zwanego Beczałą w rekordowo krótkim czasie, od maja do sierpnia postawiono korpus kościoła a cieśla z Łąki, Jerzy Kasztura w ciągu 3 miesięcy 1782 r. postawił wieżę.

Dominantą sylwetki kościoła jest wieża postawiona „na słup”, zwieńczona izbicą i cebulastym hełmem pokrytym gontami.

Jednorodne jest wnętrze kościoła. Wszystkie elementy wyposażenia, a więc ołtarze, ambona, chrzcielnica i empora z organami – pozytywem wykonane są w stylu barokowym.

Pozytyw umieszczony jest na wysuniętej do wnętrza części chóru, wspartej na ośmiu drewnianych, profilowanych słupach. W podcieniach kościoła umieszczono dwie kamienne misy (może chrzcielnice). Na jednej z nich widnieje data 1608r.

Ziemia Pszczyńska to także, poza wymienionymi w przewodniku, wiele innych zabytków i atrakcji dla turystów. Należy tu wymienić dwa pozostałe kościółki drewniane, w Pielgrzymowicach i w Górze, najstarszy

Witraż z XV wieku w kościele drewnianym w Miedznej

murowany kościół regionu w Pawłowicach, barokowy murowany kościół w Krzyżowicach z cennym obrazem Madonny z Dzieciątkiem z XVI wieku czy neogotycki kościół w Brzeźcach, w którym znajdują się elementy wyposażenia z poprzedniego drewnianego kościoła z pięknym gotyckim tryptykiem ołtarzowym w kaplicy.

To także prywatne muzeum kultury ludowej regionu w Suszcu. To

cały szereg cennych kapliczek i krzyży przydrożnych, zwanych tutaj „Boszymi Mękami”.

W tym celu wytyczono cały szereg ścieżek rowerowych, umożliwiających zwiedzanie regionu wielokrotnie i w formie zindywidualizowanej.

Życząc turystom wielu wrażeń i odpoczynku na Ziemi Pszczyńskiej, mamy nadzieję, że nasz przewodnik przyczyni się w jakiejś mierze do tego.

KONTEKSTY

• Podstępne zdobycie miasta

W 1462 roku przed Zielonymi Świątami tłumy wieśniaczek przybyły na jarmark w Pszczynie. W pewnym momencie rzuciły z siebie ludowe ubiory i już jako zbrojne wojsko księcia Jana raciborskiego, szturmem zdobyło zamek pszczyński, w którym broniła się księżna Barbara, macocha księcia.

Nie chciała ona ustąpić swej siedziby dobrowolnie, więc po opanowaniu przez Jana zamku, rozkazał spakować całe mnie Barbary na kilka wozów i zawieźć ją do rodziny w Krakowie, była bowiem córką bogatego kupca Rockenberga.

Był to jeden z bardziej sensacyjnych epizodów w dziejach Pszczyny.

***

• **Piotr Wachenius** - urodzony prawdopodobnie w Strzelcach Wielkich, żył w latach 1550-1612 (?). Twórczość Wacheniusa związana jest z kalwinizmem.

Około roku 1612 był cesarskim poborcą podatku od piwa w Pszczynie, jak sam o sobie pisał, był „wybiercą cel”.

Tutaj prawdopodobnie napisał swoje najlepsze dzieło „Hymny moje domowe” - zbiór lirycznych wierszy w języku polskim o charakterze religijnym. Wiele w nim analogii z poezją Jana Kochanowskiego, a renesansowa polszczyzna cieszy swoją świeżością.

*Pokąd dusza w ciele
Potąd będę śmieie
Za pomocą Twoją
Ustną lutnią moją
Będę na regale
I na symfonale
Języka mojego
Z serca uprzejmego
Na tychże organach
I trabach, puzaniach
I też na cymbale
Ku wiecznej czci, chwale
Imieniowi Twemu
Na wieki świętemu
Będę grać przystojnie
Żyjąc bogobojnie*

***

• **Roku Pańskiego 1574** w niedzielę zapustną (21.II.) Henryk Valesius, król-wic francuski, książę andegawęńskie, na Królestwo Polskie był wybrany, tegoż dnia w Krakowie koronowany jest. Ale niedługo królował, bo posłyszawszy o śmierci brata swego we Francyjej, dnia 18 miesiąca czerwca przez zamkową furtkę z Krakowa w nocy ujechał z Polskiej, nie opowiednie tylko samoośm i nocą ubieżał do Oświęcimia i tam granice polskie przejechawszy, nie zsiadł z konia aż we Pszczynie. O którym dowiedziawszy się Jan Tęczyński, kasztelan wojnicki i Mikołaj Zebrzydowski, marszałek koronny gonili go. Którego aż za Pszczyną dościgli, prosząc, aby się

wrócił, ale nie chciał, tylko pierścień z palca zdjąwszy, obiecał się wrócić i o listach powiedział. Na którym miejscu za Pszczyną ma być Boża Męka, gdzie go dogoniono, dla pamiątki. Którego przez dwie lecie nie mogąc się doczekać, króla inszego obrali.

***

„**Daisy**” Stokrotka - księżna pszczyńska. Angielska arystokratka ze zubożałego rodu Cornwalis-West, jedna z najpiękniejszych kobiet Europy z przełomu XIX/XX wieku.

Na jednym z balów w Londynie, dzięki królowi Edwardowi VII poznała Jana Henryka XV Hochberga, księcia na Książu i Pszczynie. W 1891 roku w Opactwie Westminsterkim odbył się ślub Jana Henryka i młodziutkiej Marii Teresy, zwanej pieszczotliwie „Daisy”.

Śliczna Angielka nigdy jednak nie czuła się dobrze w ojczyźnie męża. Pozbawiona była swobody życia, niemiecka wyższa sfera i sztywna etykieta pruskiego dworu męczyły i nużyły księżnę Daisy. Mimo, że czas pobytu w Książu i Pszczynie był okresem bezustannego karnawału, Daisy nie była szczęśliwa.

Urodziła Janowi Henrykowi trzech synów Jana, Aleksandra i Bolka ale, jak napisała „miłość nigdy nie nadeszła”.

W 1923 roku nastąpił rozwód z pszczyńskim księciem. Przeniosła się do Książa, później do Wałbrzycha. Zmarła w 1945 roku. Nie wiadomo nawet, gdzie znajduje się jej grób.

Napisała niezwykle ciekawe wspomnienia „Taniec na wulkanie”. Niedawno ukazało się polskie wydanie tych pamiętników.

***

• **Jan Kupiec** - poeta ludowy z Łąki koło Pszczyny (1841-1909), autor kilku cennych poematów, m.in. „Cyganki”, „Historii baranów” i „Sejmiku w Jassach”.

Był organizatorem polskich bibliotek na terenie regionu a na licznych wiecach przyczynił się do „budzenia świadomości narodowej wśród społeczeństwa ziemi pszczyńskiej”, co zaowocowało później, w czasie powstań śląskich i plebiscytu powrotem części Śląska na łono Macierzy Polskiej.

tym pisałem wielkie koncerty i tria, okrywając tylko owe motywy z włoska przykrojoną szatą”.

G.Ph. Telemann napisał wiele utworów w „stylu polskim”, między innymi koncerty polskie, sonaty polskie, polonezy, „Burree alla Polacca” i inne.

Dla uczczenia pobytu Telemanna w Pszczynie i popularyzowania jego wspólniej muzyki, od wielu lat organizowane są w pszczyńskim pałacu doroczne „Wieczory u Telemanna”, zwykle w październiku.

***

• Julius Raschdorf

Jedną z wielkich postaci, związanych z naszym miastem jest syn pszczyńskiego cieśli, Julius Carl Raschdorf, urodzony w Pszczynie w 1823 roku.

Przez 20 lat był miejskim budowniczym Kolonii. Najpiękniejszym jego osiągnięciem był projekt i budowa katedry cesarskiej w Berlinie. Projektowanie i budowa świątyni trwała od 1888 do 1905 roku.

Uczestniczył także w projektowaniu mauzoleum cesarza Fryderyka III w Poczdamie. Wielki pszczyńnianin zmarł w 1914r. Zaprojektował dla Pszczyny budynek sierocińca, niestety zniekształcony podczas przebudowy. Słynnego twórcę uczczono w Pszczynie tablicą pamiątkową przy ulicy Chrobrego w miejscu domu rodzinnego (koło sądu).

• Georg Philipp Telemann (1681-1767)

Wielki kompozytor epoki baroku był nadwornym muzykiem dworu Promnitzów w Żarach i Pszczynie w latach 1705-1709 roku.

W swojej autobiografii wspomina swój pobyt w Pszczynie:

„Kiedy dwór udawał się na pół roku do Pszczyny, poznawałem zarówno tam, jak i w Krakowie muzykę polską w jej prawdziwej surowej piękności. W pospolitych szynkowniach składała się ona ze skrzypiec, strojonych o tercję wyżej niż zwykle, które są w stanie przygłuszyć pół tuzina innych, dalej z polskich dud, puzonu kwintowego i regatu.

Trudno wprost uwierzyć, jak cudowne pomysły mają tacy dudziarze i skrzypkowie, kiedy podczas przerwy w tańcu zaczęli fantazjować. Ktoś, kto by to notował, zaopatrywałby się w ciągu tygodnia w zapas pomysłów na całe życie. Jednym słowem, w muzyce tej jest mnóstwo rzeczy doskonałych. Posłużyło mi to później do stworzenia całego szeregu utworów poważnych. W stylu

„Palais” – dyrekcja dóbr książęcych – neogotycki obiekt z przełomu XIX/XX wieku. Fot. Z. Spyra

• **Książę pszczyński - polskim królem?**

Kiedy wybuchła I wojna światowa w 1914 roku, książę pszczyński, Jan Henryk XV (1861-1938) był zwolennikiem tzw. Wolnego Państwa Śląskiego.

Był on oficerem ordynacyjnym cesarza Wilhelma II w randze pułkownika w latach 1914-1918. Cesarz bywał często w Pszczynie, biorąc udział w polowaniach w wielkich lasach pszczyńskich. W roku 1914 przeniósł kwaterę główną państw centralnych do Pszczyny.

Tutaj w 1916 roku, chcąc uprzedzić wyroki historii, cesarz zaplanował koronację księcia pszczyńskiego na projektowanym tronie przyszłej Polski, szerząc mit o jego piastowskich korzeniach.

Plan się nie udał, a po odzyskaniu przez Polskę w 1918 roku niepodległości, do macierzy wróciła także w 1922 roku część Śląska z ziemią pszczyńską.

Książę przyjął polskie obywatelstwo, goszcząc na pszczyńskim zamku wielu znanych polskich polityków wśród nich Józefa Piłsudskiego i prezydenta Wojciechowskiego.

Tak więc Fürst von Pless - książę pszczyński nigdy nie został królem polskim.

Obecnie udostępniono zwiedzającym zrekonstruowane wnętrza z tego okresu na podstawie archiwalnych fotografii.

Można więc obejrzeć gabinet cesarza Wilhelma II, pokój cesarzowej i wnętrza sztabowe.

***

• **Pierwsza polska gazeta na Śląsku**

Mimo, że na niemieckim Śląsku pierwszym czasopismem w języku polskim były „Gazety popolite dla ludu śląskiego” wydawane u Korna we Wrocławiu, była to jedynie wkładka do niemieckiej gazety „Schlesische Volkszeitung”.

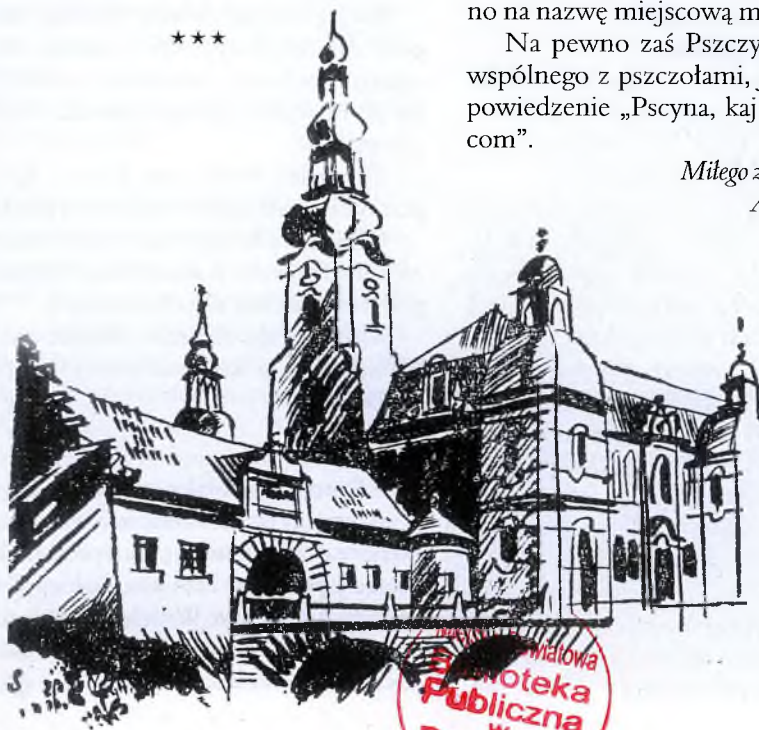

Pierwszą samodzielną polską gazetą był pszczyński „Tygodnik Polski poświęcony włościanom”. Założył go i redagował burmistrz Pszczyny, Christian Schemmel, lojalny niemiecki urzędnik, który jednak rozumiał, że do ludu śląskiego trzeba się zwracać w jego ojczystym języku.

Do „Tygodnika” pisali między innymi Józef Lompa, Jan Dzierżoń czy Karol Koczy i mimo, że gazeta miała zakaz pisania o sprawach politycznych i religijnych to jednak potrafiła „przemycić” na swoich łamach wiele artykułów i wiadomości o Polsce, jej historii i kulturze.

Czasopismo ukazywało się od lipca 1845 do końca 1846 roku. Jak napisał J. Lompa, było ono „ranną jutrzenką i zwiastunem dalszej przyszłości do oświaty naszego ludu wiejskiego”. Na ścianie kamienicy przy rynku, gdzie kiedyś znajdowała się drukarnia, wmurowano tablicę w brązie, upamiętniającą ten godny pamięci fakt.

***

Skąd się wzięła nazwa Pszczyna - wiele jest hipotez, wyjaśniających pochodzenie i znaczenie nazwy Pszczyna. Wśród opisów i opracowań, próbujących wytłumaczyć genezę nazwy miasta:

– Henryk Schaeffer w XIX wieku tłumaczył słowo „Plstyna” wywodząc go ze średniowiecznego łacińskiego „plescitum”, oznaczającego rewir leśny, ogrodzony dla celów łowieckich.

– Aleksander Brückner wysnuł twierdzenie, że nazwa Pszczyna osnuta jest na dawnym wyrazie „plo”, „pleso”, co oznacza jezioro.

– Śląski historyk Ludwik Musioł twierdził w latach 30-tych, że jedynie miarodajnymi są najstarsze słowa polskie, w których tkwi pień „plsk”, „plusk” oznaczających wody i bagna.

– Jan Miodek tłumaczy, że u źródła tego brzmienia stoi Błuszczyna, tj. rzeka błyszcząca się. Tę nazwę rzeki przeniesiono na nazwę miejscową miasta.

Na pewno zaś Pszczyna nie ma nic wspólnego z pszczołami, jak to sugeruje powiedzenie „Pscyna, kaj te psoły bęc-com”.

*Milego zwiedzania życzy
Aleksander Spyra*

Miejako - Powiatowa Biblioteka Publiczna
w Pączynie

10025169

